

КОНТРОВЕРЗИИ ЗА ВЛАДИНИОТ ПРОЕКТ „КОМПЈУТЕР ЗА СЕКОЕ ДЕТЕ“

Едни за порно, други за поарно

И да ги фатам тие што кршат, не можам да ги избркам бидејќи средното е задолжително. Ако ги казнам, родителите ќе дојдат да ме тепаат, се жали Арбен Адеми, директор во средното училиште „Панче Поповски“ во Гостивар

За едни класично перење пари, пропаднат проект и залудно потрошени буџетски средства. За други, одлична идеја, која е на чекор да заживее и младата македонска генерација да ја внесе во светот на модерната технологија. Владиниот проект „Компјутер за секое дете“ наидува на контроверзни оценки. Пофалби стигаат само од спроведувачите на проектот, но и од странците. Зошто, ако станува збор за успешен проект, Владата крие колку пари се потрошени за набавка на компјутерите и за придружната опрема?

- Каква настава на компјутери. На тие што не беа украдени или искршени, односно што се' уште ги имаа сите делови, учениците гледаа порнофилмови на часовите - вели револтираниот в.д. директор Арбен Адеми, кој ја опишува состојбата во средното училиште „Панче Поповски“ во Гостивар.

Поради тоа ги тргнаа од училниците сите компјутери добиени од Владата со проектот „Компјутер за секое дете“. Купишта демолирани компјутери стојат во една од училниците. Тастатури со извадени типки, искршени монитори, расклопени глумчиња, празни

кутии од куќиштата... Деловите се во нечији домови или се препродадени. Глетката е страшна, штетата огромна.

ЌЕ МЕ ТЕПААТ АКО КАЗНУВАМ

Во рамките на „Панче Поповски“ се подрачните училишта во Ростуше и во Неготино и со тие од Средното медицинско има вкупно 3.200 ученици. Биле испорачани околу 2.200 компјутери, а ги примил поранешниот директор.

- Кога дојдов на оваа функција, не најдов ни еден компјутер. Поранешниот директор ми рече дека ги чувал приватно во некој магацин. Кога ги донесе да направиме попис и примопредавање, сигурно беа половина од тие што ги добил. Формирав комисија со информатичари, направивме попис и ги разделив тие што беа употребливи. Другите беа искршени, со испокрадени делови. Сега веројатно има околу 1.000 во употреба. Монитори може да има и повеќе. Знаам дека против поранешниот директор има кривична пријава. Не знаам од кого. Побарав од Министерството за образование упатства како да ги заштитиме компјутерите од крајби и оштетувања. Ни одговорија - снајдете се. Тука се учи на три јазици во две смени, учениците шетаат од училишница во училишница за настава, па навистина немавме како да ги заштитиме - вели директорот Адеми.

Во училиштето сакале да направат проба дали наставата со употреба на компјутерите може да профункционира. Дошол човек од Министерството за образование и ги инсталирал само во една училишница и тоа за ученици од само една националност. Еден ден се случило да нема ученици за настава во таа училишница, па дошле од друг клас и веднаш ги оштетиле.

- Разбирам да се крши, ама да се извадат сите типки од тастатурите, е тоа не сум видел. И да ги фатам тие што го направиле тоа, не можам да ги избркаам од училиште бидејќи средното е задолжително. Ако ги казнам, родителите ќе дојдат да ме тепаат. Фативме ученик со нож во училиштето, а полицијата - ништо. Побаравме од Министерството да блокира употреба на у-ес-бе и на цедиња, зашто гледаат порно сред настава. Одговор нема. На интернет е блокиран влезот на тие страни, но учениците носат у-ес-бе или цедиња. Затоа ги тргнавме компјутерите. Неколку пати од Министерството добив налог да ги вратам, но им одговорив дека не инсталирам „порнички“ - револтиран е директорот Адеми.

Во ова училиште има 95 паралелки со 3.150 ученици и 187 наставници. И покрај ваквата лоша слика што ја затекнавме на терен, штетите во ова училиште не се најголеми. Според директорот на Државниот просветен инспекторат, Џорџе Арсов, уште полошо било во скопски училишта.

- Најголема штета е направена во скопската гимназија „Јосип Броз Тито“ - над 2,5 милиони денари, односно околу 41.000 ева. За споредба, вкупната штета во сите училишта изнесува 277.341 евро - вели Арсов.

СЕ ПОД КОНЕЦ

Наспроти ваквата крајно песимистичка слика, има позитивни примери, кои даваат надеж оти огромната сума за компјутеризација на училиштата нема целосно да пропадне. Гимназијата „Славчо Стојменски“ од Штип е пример дека компјутерите во училиштата не само што може да не бидат украдени, скршени или оштетени, туку и дека може да бидат корисно наставно помагало. Ристо Петковски, кој директорува по училишта повеќе од 20 години, вели дека го употребил својот авторитет. Тој нема проблем со кражби и кршења, неговите грижи се поинакви - како подобро да ги постави компјутерите во училниците за наставата да биде интерактива, како што налагаат современите трендови.

- Сите компјутери се користат во наставата за сите предмети. Ништо не е украдено, ништо не е намерно оштетено. Училиштето ги доби компјутерите пред околу две години, меѓу првите во земјава. За 870 деца инсталиравме 504 работни станици. Министерот за информатичко општество ги пушти во употреба. Инсталиравме интернет, а наставниците беа на обука за „Едубунту“ - вели директорот Ристо Петковски.

Иако беше најавено, Владата, односно Министерството за информатичко општество не набавило софтвер за секој предмет.

- Посебни софтвери нема, но кај нас компјутерите се користат во редовната настава и тоа за сите предмети. Добивме и лаптопи за наставниците и тие работат на нив - вели Петковски.

(Истражувањето е поддржано од Данската асоцијација за истражувачко новинарство и проектот СКУП)

(продолжува)

Владимир Лочев
Натали Н., Сотировска

Училишни директори пред истражни судии

Директорот на средното стручно земјоделско училиште „Моша Пијаде“ во Тетово треба да се појави пред истражен судија затоа што ученици од неговото училиште кршеле компјутери. Кривичната пријава ја поднел Државниот просветен инспекторат по процената на штетите во сите училишта во земјава. Некои директори добиле прекршочни, некои, како директорот на тетовското средно училиште - кривична. Зависно од големината на штетата.

- Обвинението е дека сум одговорен за штета од околу 189 илјади денари. Добив покана да дадам изјава пред истражен судија, иако штетата веќе ја надоместивме - вели директорот на средното тетовско училиште, Перо Глигоров.

Во ова училиште две и пол години, од јули 2008 година, повеќето од 180 компјутери со 1.050 монитори, тастатури, глумчиња се под клуч. Само во двата кабинета за информатика и во машинскиот се поставени компјутери. Другите се тргнати во библиотеката за да нема оштетувања. Наставниците поминале обука од универзитетот ФОН за работа на нив, на програмата „Линукс“. Само околу 37 компјутери со 120 монитори се во функција и се користат за

наставата за сите стручни предмети. За физика, хемија и другите предмети - не се користат.

- Работиме во две смени, а има околу 2.000 ученици. Тешко е да се контролираат толкав број ученици. Кога ќе почнат екстерните тестови повторно ќе ги инсталираме - вели директорот Перо Глигоров.

Одговорност и вина

Државниот просветен инспекторат и Владата се согласиле: директорите биле виновни што не нашле начин да ги заштитат компјутерите од кражби и кршења.

- Директорите се правдаат дека немале правилници и упатства како да ги заштитат компјутерите. Но, како што се грижат за другиот имот на училиштата, така треба да најдат начин да се грижат и за компјутерите. Одлучивме директорите на училиштата во кои е направена штета до 100.000 денари да одговараат прекршочно, а над оваа сума - кривично. И поднесовме пријави. До градоначалниците и до училишните одбори доставивме уредба, значи не наредба како да постапат, туку укажување со кое ги информиравме за состојбите. Нивно е да решат дека треба да изразат незадоволство од работата на директорите. До сега немаме информација дека некој постапил драстично и дека некој директор бил сменет, но по информацијата било дискутирано. Целта ни е училишните одбори да бидат информирани како работат директорите - вели директорот на Државниот просветен инспекторат Џорџе Арсов.

Според него, веднаш потоа во 50 отсто од училиштата биле преземени мерки за заштита на компјутерите.

- Укажавме дека штетите треба да се надоместат од сопствени извори на училиштето. А таму каде што штетите се преголеми, да помогне општината. Им доставивме и заклучок дека треба да се осигураат. Рековме, штетите никако да се наплаќаат од учениците. Од нив може да се бараат пари само ако ученикот е фатен како крши или краде и ако за тоа постои записник, што значи да се води некаква постапка - објаснува Арсов.

Сепак, компјутерите во најголем дел од училиштата не се во функција. Чекаат подобри времиња во обезбедени простории во училиштата. Наместо да се фалат дека со помош на компјутерите

наставата се подобрува, директорите на училиштата се „натпреваруваат“ во тоа чии компјутери се подобро заштитени и чии ученици помалку им ги крадат деловите и ги кршат.

Ангелина Нефитоска, помошник-директор во средното стручно техничко училиште „Гостивар“ во Гостивар, вели дека само дел од компјутерите се инсталирани, а останатите се повлечени од училниците за да се заштитат од оштетувања и се чуваат во една просторија.

- Ние сме едно од најдобрите училишта во однос на заштитата на компјутерите. Кражби не сме имале. Само кршења на тастатури и мауси. Воведовме посебни правила за заштита на компјутерите и Министерството за информатичко општество ги зеде како пример за другите училишта - вели таа.

Директорката вели дека училиштето пред две години добило 138 компјутери и 805 монитори.

- Се користат за предметите автоматика и компјутерска техника. Секој професор што знае да работи со компјутери ги користи при наставата. Еве, јас предам македонски јазик и на часот преку интернет „влегуваме“ кај авторот на романот, па кај делото што се обработува, се чита, се разговара. Есеите што им ги задавам ми ги праќаат по имејл. Од 7 професори по македонски, пет го правиме тоа. Компјутерите што се користат се инсталирани во две училници - вели Нефитоска.

Меѓу камерите и интернетот

Има и поинакви случаи. Директорот на ОУ „Мустафа Кемал Ататурк“ во Гостивар, Ѓулѓаит Емини, вели дека ги добиле компјутерите за поголемите и лаптопите за помалите ученици и ги поставиле на новите „владини“ клупи и столчиња, кои беа набавени веднаш штом било констатирано дека стандардните клупи се премали за на нив да стојат и компјутери и тетратки. Лани биле поставени и потребните инсталации за компјутерите. Но, компјутерите чекаат во кабинетот по хемија. Да се постави - интернет.

- Девизата „Компјутер за секое дете“ паѓа од старт - смета директорот на ОУ „Васил Главинов“ во Велес, Асен Прличков.

И образлага:

- Добивме 113 лаптопи за наставниците и 370 лаптопи за децата од нижите одделенија. Добивме и околу 400 персонални компјутери, кои досега не се ставени во употреба. Ги чуваме во канцеларијата на дефектологот заради безбедност. Се чека екипа од Министерството за да ги инсталира машините. Се' уште не е почната ни обуката за наставниците. Ништо не е ставено во употреба. Нема доволно компјутери за сите деца во нижите одделенија бидејќи еден лаптоп оди на најмалку две деца. Сметам дека проектот нема да биде функционален, бидејќи 10 години практикуваме интерактивна настава, а со воведувањето на компјутеризацијата и нивното поставување се враќаме на класична.

Директорот на ОУ „Орце Николов“ од радовишкото село Ињево ги чува компјутерите под клуч. Во магацин.

- Таму и ќе останат додека не се најде решение за безбедноста на училишниот имот. Компјутерите беа поставени, но имавме проблеми со нивната безбедност. Поставивме 16 камери, а по наставата имаме обезбедување во училиштето. И училиштето го реновиравме. Електричната инсталација за компјутерите е поставена, но имаме проблеми со интернетот. Не знам зошто. Неколкупати интервениравме во Министерството за информатичко општество, но одговор нема - вели директорот Мите Јованов.

(Истражувањето е поддржано од Данската асоцијација за истражувачко новинарство и проектот СКУП)

(продолжува)

Поинаков час по македонски

Неологизми во дневниот печат. Час по македонски јазик. Ученици поделени по групи прават презентација на зададениот проект - употреба на странски зборови прифатени во македонскиот јазик во дневните весници.

„Инцидент, демантира, инвестира, синдикат“... Група ученици подготвиле пауер поинт и ги презентираат зборовите што ги нашле во еден од дневните весници. Останатите ученици, наставничката и екипата на „Дневник“, на компјутер ја следиме презентацијата.

Во средното стручно општинско училиште „Димитрие Чуповски“ во Велес компјутерите се инсталирани и се дел од наставата. Според нивното искуство, компјутерите повеќе се оштетуваат ако не се во употреба.

- За време на претходното раководство на училиштето е направена штета од 194.000 денари. Штетата е санирана од сопствени средства на училиштето и од учениците што краделе делови од компјутерите или ги оштетиле. Кражби на делови имало кога компјутерите не биле во употреба. Биле кршени кликовите и вадени букви од тастатурите... За да ги заштитиме, на куќиштата поставивме безбедносни нитни. Самите ученици се задолжени за компјутерите, па тие, односно класот, ќе платат ако се направи некоја штета. Наставата се изведува на компјутери, но не постојано. Во истата зграда е сместено и Средното хемиско училиште. Учениците од Гимназијата и од Хемиското си имаат посебни папки во компјутерот за да се разликува кој што работи - вели директорката Валентина Јовева.

Неупатени крадци

Од Основното училиште „Чојла“ во гостиварското село Чајле, пак, се украдени „мобилните“ компјутери - лаптопите.

- На прозорците на целото приземје ставивме метални решетки. Но крадците влегле од вториот кат. Насилно ги отвориле вратите на просториите во кои ги чувавме лаптопите, како и металните ормари во кои беа сместени. На 10 декември лани добивме 56 лаптопи. Украдени се 45. Или се однесени преку граница или биле украдени само за да се направат проблеми во училиштето - вели директорката Арита Агаи.

И тука компјутерите не се во употреба. Нема инсталации за нив. Се чуваат во кабинетот по информатика, оти тој има метална врата, па тешко е насилно да се отвори.

Ни Владата не знае колку поарчила?

Дваесет, триесет, педесет, сто милиони евра... Даночните обврзници може само да лицитираат колку Владата потрошила за компјутеризација на основните и средните училишта. И покрај постојаните барања и обвинувања на опозицијата, Владата никогаш не излезе со податок колку граѓаните на Македонија платиле за проектот „Компјутер за секое дете“.

Транспарентноста на Министерството за информатичко општество е уште позагрижувачка. Наспроти информациите од Владата дека се набавени околу 160.000 компјутери, Министерството не одговара ни на тоа прашање.

Колку компјутери се набавени досега за опремување на основните и средните училишта? Колку од нив се персонални, а колку лаптопи? Дали се планираат и нови набавки, односно дали сите училишта се целосно опремени? Колку вкупно чини набавката? Колку набавувачи се избрани и кои се тие? Зошто токму тие победија на распишаните огласи - дали беше пресудна цената или квалитетот? Дали наставниците и професорите беа обучувани за користење на компјутерите? Дали Владата ја плаќа обуката (и колку чини)? Дали компјутери се користат во училиштата, колку се користат и за што, за кои предмети? Извршена ли е набавка на посебни софтвери за изведување на наставата, како што беше ветено? Зошто е избран оперативниот систем „Линукс“, а не познатиот и најкористен „Виндоус“?

Ова се прашањата што „Дневник“ го достави во писмена форма до Министерството за информатичко општество, а кои останаа без одговор. Министерот Иво Ивановски прифати да ги одговори, па се премисли. Образложението беше дека е на службен пат. Иако

појаснивме дека ќе почекаме да се врати, одговорот од неговата секретарка остана ист. Наместо од тие што по закон се должни да ги дадат, одговори моравме да бараме по заобиколни патишта.

Без македонски компании

Според слободните процени, околу 160.000 компјутери, набавени на два пати, биле платени над 32 милиона евра. Во сумата не е вклучена цената на подоцна набавените лаптопи за учениците од прво до четврто одделение и за наставниците. Не е вклучено ни поставувањето електрична и инсталација за интернет, ниту клупите и столчињата, кои беа дополнително набавени бидејќи се покажа дека мониторите се преголеми за постојните клупи.

За многумина се спорни и сумата и критериумите по кои бил избран понудувачот, а најмногу тоа што голем дел од компјутерите се' уште „лежат“ нераспакувани во магацините на училиштата и губат од вредноста.

- Првичниот проект за набавка на 100.000 компјутери беше замислен да чини 8,5 милиони евра, за на крај да дојде до 24 милиони евра. Беше распишан оглас за набавки без претходно да се обезбедат електрична и телекомуникациска инфраструктура во училиштата. Плус пари се добија од Телеком со ТК-инфраструктура, од ЕВН за струјата, а како врв на се', ЈП „Македонска радиодифузија“ распиша оглас за комуникациска инфраструктура иако таа нема никаква врска со тоа - вели Јани Макрадули од СДСМ.

За него е спорно и што македонските компании биле оневозможени да добијат на јавниот оглас поради исклучително тешките услови.

- И се' тоа поради однапред познат победник. Најбитно е што Владата не набави 100.000 компјутери, тоа го призна и министерот Иво Ивановски, туку 18.800 компјутери и уреди што ги нуди само една компанија - вели Макрадули.

Тоа е така оти на еден компјутер се приклучени шест монитори.

Во јуни 2007 година тогашниот министер за образование Сулејман Рушители соопшти дека кинеската фирма „Хаиер компани“ за 100.000 компјутери понудила најповолни услови на јавниот повик. Деталите изостанаа.

Универзитетскиот професор Тале Герамитчиоски, поранешен заменик-министер за образование, а потоа пратеник на СДСМ, направи анализа на владиниот проект.

- Според предлог-буџетите за 2007 и 2008 година и нивните ребаланси, за набавка на компјутери во училиштата беа предвидени 540 милиони, па потоа уште 560 милиони денари, т.е. за двете години вкупно околу 18 милиони евра. Тендерот неколкупати беше обжалуван и беше одложувано одлучувањето, за потоа да се избере кинеска компанија, која во фази испорача околу 20.000 компјутери. Тие работат на оперативен систем „Линукс“. Зошто е избран тој систем, никогаш не добивме одговор. Компјутерите стоеја во магацините на некои училишта и во царинските терминали околу 9 месеци, за потоа на нетранспарентен начин да почне дистрибуцијата по училишта. Никогаш не го видовме оперативниот план за критериумите за распределба на компјутерите по училишта, ниту динамиката на нивно вмрежување и ставање во функција во наставата. На теренот се јавуваа смешни ситуации - се носеше контингент на компјутери во училишта во руралните општини, се оставаа без можност да бидат поврзани поради дотраеност на електричната инсталација, немање соодветни простории за чување на компјутерите и слично - вели Герамитчиоски.

Бројот најважен

Цената на еден персонален компјутер остана тајна иако преку пратенички прашања неколкупати беа барани такви информации.

- Претпоставка е дека чинеа околу 20.000 денари по парче, а централните единици нешто повеќе. Првичните 18 милиони евра беа зголемувани неколкупратно поради зголемување на трошоците за поврзување на опремата, дополнителната опрема за вмрежување и слично. За точните податоци треба да се погледнат и буџетите во 2008 и 2009, но бидејќи во меѓувреме со формира и секретаријат за информатика при Владата, кој има сопствен буџет и презеде голем дел од спроведувањето на проектот „Компјутер за секое дете“ во однос на Министерството за образование и наука, сметам дека точните податоци не ги знаат ниту министрите, а уште помалку Владата. Тука се и парите од меѓународна помош преку проектите на УСАИД, УНИЦЕФ и билатерална помош од амбасадите на Холандија, Германија, Норвешка и на Шведска - вели Герамитчиоски.

Лани Владата набави околу 65.000 нови компјутери, иако над 40 проценти од претходно набавените 100.000, поради несоодветна инфраструктура и лошата електрична мрежа не се во функција. Од Министерството за информатичко општество рекоа дека станува збор за втора фаза од проектот и оти компјутерите се наменети за основните училишта. Тајна остана и колку чини оваа набавка. Неофицијално, таа изнесува над 10 милиони евра.

Најавувајќи го проектот на крајот од 2006 година, тогашниот вицепремиер Зоран Ставревски рече дека со набавка на 150.000 - 180.000 компјутери Македонија веќе нема да биде во групата земји со релативно низок степен на информатичка опременост на училиштата со околу 50 ученици на еден компјутер. Тој најави дека веќе од наредната учебна година петтоодделенците и средношколците во прва година наставата ќе ја следат електронски.

- Проектот „Компјутер за секое дете“ за многу кратко време ќе ја издигне Македонија во редот на земјите како Јужна Кореја, Финска, Малезија, Сингапур, кои имаат висок коефициент на застапеност на компјутерите во образованието - рече тогашниот ресорен министер Рушители.

Импровизирана настава

Но, не само што компјутерите во најголемиот дел училишта воопшто не беа инсталирани, а таму каде што и беа, ги крадеа и оштетуваа, туку и електронската настава се уште ја нема. Наставниците што користат компјутери во наставата импровизираат. Најавените софтвери за секој предмет не се набавени.

- Софтверот е од суштинска важност за користење на ИКТ во образованието. Важно е да има опрема со придружна инфраструктура, софтверска поддршка и обучен наставен кадар. Опрема со соодветна инфраструктура се обезбеди на некаков начин. Обуката на наставниците, која беше прекината, продолжи во 2008 година (но не е за специјализиран софтвер, бидејќи не е набавен). Постојат повеќе начини за создавање солидно портфолио на неопходен софтвер за наставата. Тие некаде постојат како комерцијални пакети, како MATLAB за математика, AUTOKAD, CorelDRAW и слично за цртање, GOOGLE EARTH за географија, едукативни програми по биологија и хемија, музика, користење податоци од интернет преку Википедија... Постојат и

низа електронски речници за учење странски јазици преку аудио-визуелни техники преку мултимедијата. Има низа можности, кои не чинат многу пари. Преку Секретаријатот за информатика во 2005 година се набавија околу 1.000 софтверски пакети на авторизиран „Виндоус“ и „МС-офис“. Постои расположение од „Мајкрософт“ - САД, но и други водечки софтверски компании да помогнат за солиден софтверски пакет, кој ќе се користи директно во наставата - за едукативни, а не за комерцијални цели - вели Герамитчиоски.

Според него, потфрлањето е во слабата подготовка на проектот. Без соодветна подготовка на инфраструктурата и правилно проектирање на потребната мрежа на компјутери по број, вид и вмрежување, како и немањето софтвер за користење на компјутерот во наставниот процес и несоодветната обука на наставниот кадар за користење посебен софтвер се основните причини за фијаското.

Во 2004 и 2005 година со помош на УСАИД беа обучени 4.000 наставници во основното образование и 4.000 наставници во средното образование на основите на информатичката технологија.

- Тој тренд требаше да продолжи и во 2006. Но со промена на власта проектот не продолжи иако УСАИД беше расположен за материјално-техничка и стручна помош во информатичка наобразба на целокупниот наставен кадар. Беа почнати преговори за купување образовен софтвер за најмладите ученици. И овие преговори беа запрени. Од друга страна, бидејќи на оперативниот систем „Линукс“, за кој се одлучи Владата, е користен софтверскиот пакет „Еду Бунту“, кој е пандан на „Виндоус“, беше потребно сите наставници што еднаш ја поминале обуката, повторно да се запознаат со основните принципи на работа со „Еду Бунту“. За овие цели, беше даден јавен повик на кој работата за обука ја добија ПМФ и Универзитетот ФОН. Наставниот кадар се соочи со сосема нов софтвер, кој им правеше проблеми и на оние што имаат повисоки предзнаења од информатиката, а активно работат со „Виндоус“ - додава Герамитчиоски.

Не знаат странски, а предаваат

Истражувањата во 2003/2004 година покажале дека голем дел од наставниците немаат ни елементарни познавања од ниеден странски јазик, а особено од англискиот јазик. Поради тоа, во 2004/2005 година почнала обука на наставниот кадар со почетни,

а потоа и напредни курсеви по англиски. Обуката ја поминале околу 4.000 наставници во основното и во средното образование. Но, проектот не продолжил, иако имало предуслови да биде проширен.

- Старосната и квалификациската структура на наставниците е неповолна. Над 50 отсто од наставниот кадар се на возраст од над 59 години, 30 отсто се со виша школа и незаинтересирани за компјутери - вели Герамитчиоски.

Владимир Лочев
Натали Н. Сотировска

(Истражувањето е поддржано од Данската асоцијација за истражувачко новинарство и проектот СКУП)

(крај)